

Уладзімір Клімовіч

...ніколі ня думаў, што аднойчы
буду мець магчымасьць стаяць пад кактусам
і глядзець на яго зьнізу ўверх...

Шаптаньне з Мексікай

Людміле Палкоўнікавай

111

Калісьці мне вельмі падабалася саграваць сваім дыханьнем кактус, які жыў у гліняным гаршчочку на падваконьні маёй кватэры, смактаў халаднаваты чарназём і намагаўся вырасьці. Пасьля мне падабалася прыходзіць да сябра і сядзець на скураной канапе, побач з нейкім дарагім калекцыйным кактусам, які стаяў на падлозе, кранаць доўгія калючкі расьліны...

І ніколі ня думаў, што аднойчы буду мець магчымасьць стаяць пад кактусам і глядзець на яго зьнізу ўверх.

111

Апошнім часам не даюць спакою некалькі пытанняў: чаму я калісьці напісаў апавяданьне

«Лаліта і кактус» і назваў так кнігу; чаму я калісьці напісаў словы і музыку да песьні «Дзеці вятроў» і гэтаксама аднайменна назваў аўдыёзборнік; чаму так даўно, што здаецца, быццам, у іншым жыцці, напісаў не зусім звычайнае для мяне апавяданьне «Час, калі плавіцца Сонца»? Чаму?..

Я выходжу з двара, пераходжу вузкую брукаванку і ступаю на ўзбуялую пасохлым зельлем пустку. Тут расьце вялікі, як дрэва, кактус. Мы стаім з ім на вышыні больш чым дзьве тысячы метраў над узроўнем мора і, здаецца, я адчуваю стрыманую калючую пяшчоту кактуса. Гарачае сонца смаліць мне валасы і ахутвае нейкай гіпнатычнай немасьцю, а моцны вятрыска асьцярожна гайдае разьняволеныя рукі і нябачна падштурхоўвае, быццам малое дзіця, у сьпіну.

Магчыма, любоў да Вялікага Кактуса, да Вялікага Сонца і да Вялікага Ветру была даўно прадвызначаная мне лёсам.

111

Напісаў: «...нейкаясьці вышыня над узроўнем мора». А пасля падумаў, што ў Мексіцы больш правільна лічыць вышыню ад узроўню акіянаў – Ціхага ці Атлантычнага.

Гучыць цікава: «Я жыву на вышыні дзьве тысячы дзьвесьце метраў над узроўнем Ціхага акіяну». Ад аднаго ўяўленьня, што ты знаходзішся гэтак высока над водным бязмежжам, можна страціць прытомнасьць.

111

Кактус – нацыянальны гонар Мексікі: яго выява ёсьць на гербе дзяржавы. З кактуса мексіканцы вырабляюць іголки, ніткі і, вядома, тэкілу. А яшчэ ёсьць кактусы, якія можна гатаваць.

...Я няспешна выкладаю на стол таўставатыя і плоскія, як далоні, лісты. Састрыгаю рэдкія калючкі і наразаю кактус доўгімі вузкімі палоскамі. Кладу на распаленую і палітую алеем патэльнію, дадаю цыбулю, зялёны перац і праз некалькі хвілінаў маю незвычайную страву з простаю назвай: «Смажаны кактус».

Асьцярожна каштую на смак... Нічога, пад тэкілу пойдзе.

111

Па-іспанску “Sol” – гэта сонца, а беларускае слова “соль” гучыць і пішацца тут як “Sal”. Іспанская мова падкрэсьлівае нейкую патаемную і няўлоўную сувязь паміж гэтымі двума словамі, паміж паняткамі.

“Sal y sol”...

Соль і сонца...

111

Выліваеш на асфальт ваду з акіяна і праз хвіліну яна выпарваецца, пакідаючы солевыя разводы.

Белыя сляды акіяну.

111

Калі спускацца з гары па серпанціне, слухаючы ў салоне аўтамабіля класічную музыку, то на хуткасьці васьмідзесяці кіламетраў прыходзіць дзіўнае адчуваньне грандыёзнага танцу.

111

Пасля вельмі хуткага, напружанага рытму жыцця ў Менску, няравной мітусьні і прыкрасьці за кожную дарэмна страчаную хвіліну, мяне дзівіць

і трохі раздражняе нейкая прыродная запаволенасць мексіканцаў, іх няспешнасць і звычка адкладваць усё на заўтра. Быццам бы ўсю краіну ахутала бясконца санлівасць.

Магчыма, гэта ад таго, што Мексіка ня ведае зімы і не сьпяшаецца парабіць усе справы да першых халадоў, магчыма, яна разамлела на пякучым сонцы, а палкія пацалункі двух верных каханкаў – акіянаў – дораць ёй асалоду і спакой.

...Па вуліцы, з сірэнамі і міргалкамі, павольна едзе “Хуткая дапамога”. Кіроўца вытрымлівае патрэбную дыстанцыю з суседнімі аўтамабілямі, прыглядаецца да прыдарожных знакаў і... соладка пазяхае. Пасьпее ці не пасьпее ён да хворага – як Бог дасьць.

На тым сьвеце таксама някеспка.

111

Тут, у гэтай гарачай краіне, пачаў разумець сапраўдную каштоўнасць кожнай кроплі вады. І няхай сабе прагучыць банальна, але для такіх краінаў, як Мексіка, вада – гэта жыццё.

Пітная вада прадаецца ў дваццацілітровых бутлях, іх называюць “гарафоны”. Шмат сьпецыяльна прыстасаваных машынаў развозяць ваду, і кіроўцы за дробную манету самі прыносяць у дом напоўненыя гарафоны.

Вада для побытавых патрэбаў паступае ў абмежаваны час, напаўняючы сьпецыяльныя рэзервуары, што знаходзяцца на плоскіх стрэхах. Калі ты ашчадна ставішся да вады – праблемаў ня будзе, але калі ты неахайны транжыра, дык абавязкова аднойчы застанешся намылены ў душы і будзеш распачна клікаць каго-небудзь з блізкіх, каб прынеслі шклянку вады, каб хоць працерці вочы. Якраз у такія моманты ты і пачнеш разумець сапраўдную каштоўнасць кожнай кроплі.

111

Сьмешна, што сімвалам гораду Гуанахуата зьяўляецца жабка. Недалёка ад цэнтру ёсьць цэлая плошча з гранітнымі манументамі гэтых безабаронных і бяскрыўдных рэптыліяў. Там яны ўвекавечаныя ў самых неверагодных позах: жабкі скачуць, стаяць на адной і на дзвюх лапках, разважаюць, амаль па-сакратаўску падпёршы галаву лапкамі, і нават... «займаюцца працягам роду».

А на майках у турыстаў жабкі граюць на гітарах і банджо, цягаюць награваныя срэбрам вазкі, загараюць на пляжах і вялікімі куфлямі п’юць тэкілу, зелянеючы ад свайго земна-воднага ці земна-тэкільнага існаваньня.

111

Аднойчы мы зайшлі ў маленькі рэстаран, дзе гатавалі смачныя кісадзіі – вялікія кукурузныя аладкі з гарачым плаўленым сырам, вострай падлівай і дробна парэзаным, смажаным аж да сухога хрусту, мясам. У гэтым рэстаране мы засядзеліся да поўначы, бо сярод столікаў, на драўлянай імправізаванай сцэне, пад акампанемент гітары сьпяваў каржакаваты лацінаамерыканец. Акустыка залы, правільна выстаўленыя частоты мікрафону, беззаганны лад дарагой гітары і дыяпазон добра пастаўленага голасу сьведчылі пра тое, што выпала добрая магчымасць паслухаць прафесійнага сьпевака. І я расьцёкся ад задавальненьня ў мяккім зручным фатэлі, атрымліваючы асалоду ад кожнай песьні, ад тэатральных інтанацыяў і ўздыхаў. Нечаканым падарункам было тое, што мексіканскія сябры замовілі для мяне песьню і сьпявак аб’явіў: «Гэтая песьня для беларускага хлопца Уладзіміра». І дадаў яшчэ штосьці, чаго я не зразумеў. Я з удзячнасцю кінуў сьпеваку.

А ў канцы выступлення лацінаамерыканец адставіў гітару, падняўся з фігурнага зэдліка, разьмінаючы заседжаныя ногі, паднёс мікрафон да самых вуснаў і, бліснуўшы чорнымі вачыма, з нейкай таемнасьцю ў голасе сказаў:

— А зараз, асабіста ад мяне, песьня для беларускага хлопца Уладзіміра, які, па ўсім бачна, нічога не разумее па-іспанску, але які вольга больш за тры гадзіны гэтак уважліва глядзіць на мяне, што забываецца піць сваё піва.

Рэстаран засьмяяўся і гучна запляскаў і сьпеваку, і ўдзячнаму слухачу. Мне давалося ўстаць і прыветна махнуць рукой, сьцьвярджаючы, што я і ёсьць той самы хлопец з Беларусі.

...І проста дзіву даешся, як з намі можа часам жартаваць лёс: праз тыдзень Вінсэнт запрасіў мяне ў лепшы рэстаран гораду на свята «новай ўлады», якую нядаўна выбралі, і ў якой ён атрымаў пасаду намесьніка мэра Гуанахуата. Мы сядзелі за шчодрымі і багатымі сталамі, а на шыкоўна аздобленай сцэне... сьпяваў усё той жа каржакаваты лацінаамерыканец, толькі ў суправаджэньні аркестра марыячы. Цяпер ужо сьпявак ня зводзіў з мяне ўсхвалявана-палахлівага позірку нават у перапынках паміж песьнямі. А я мог толькі ўсьміхацца яму, зрэдку кідаючы позірк убок сцэны.

Большага не дазваляў этыкет стала, за якім сядзела кіраўніцтва гораду і дзе я павінен быў намагацца актыўна падтрымліваць гутарку.

111

Каля мураванай сьцяны дому высокім кустом расьце трубчастая бананавая пальма. Яе ствалы, быццам грандыёзныя дудкі, пустацелыя знутры. Доўгія і шырокія лісты зьвісаюць да самай зямлі, а нядаўна фіялетавае завязь выдала некалькі галінак дробных зялёных бананаў. Я з цікавасьцю чакаю, калі яны пасьпеюць.

І ёсьць у нас два каты – чорны Фелікс, і рыжы Тамагучы. Фелікса кацяньём знайшлі ў сьметніцы, таму ён надта шкадлівы, са сваім вулічным характарам. Тамагучы старэйшы, значна большы ў памерах, з шыкоўным густым футрам і правільнымі манерамі. І калі яго дастаюць выхадкі вулічнага прахвоста, Тамагучы пачынае вучыць Фелікса «жыцьцю». Звычайна, атрымаўшы пару раз важкай лапай па галаве, Фелікс без аглядкі выбягае ў двор і з разгону ўзьбіраецца на пальму. Сядзіць там на пругкім ствале, упіўшыся ўсімі кіпцюрамі, і гайдаецца, адтапырыўшы хвост.

Кот на пальме – такое дзіва яшчэ трэба пабачыць.

111

Раніцай, калі барвовае сонца толькі прачынаецца, толькі ўбіраецца ў сілу і самыя высокія скальныя пікі павольна і велічна аправаюць ружовыя німбы, я выходжу на задні двор і паліваю травяныя газоны.

Іскрыстыя кроплі з мяккім шапаценьнем падаюць на зялёныя праменьчыкі травы і ўпрыгожваюць яе дыямантавым зьзяньнем.

...Ціхія скарбы вільготнай травы.

111

Уладзіслаў зьбіраецца ў дзіцячы сад. Там шмат дзяцей, але ўсе яны гавораць па-іспанску. І сын няшчадна лупіць з дзвюх рук незразумелых мексіканскіх аднагодкаў за тое, што яны гавораць не па-беларуску.

Пытаемся:

— Ты ня будзеш біцца ў садку?

Сын уздыхае:

— Трэба...

111

Калі пачынаецца сезон дажджоў і мясцовая Прырода з радасцю сустракае кароткачасовую макрэчу, тады ўся дробная і непрыемная жыўнасьць шыецца ў цёплую сухасьць дамоў.

Я называю гэтую пару па-свойму – «Сезон крывых абцасаў», бо кожную раніцу, перш чым абуцца, неабходна паставіць на падлозе вертыкальна туфлі, падэшва да падэшвы, і некалькі разоў моцна грукнуць абцасамі аб керамічную плітку вітальні. Гэтак правяраецца наяўнасьць у абутку няпрошаных гасьцей: жукоў, павукоў, скарпіёнаў ды іншай падобнай браціі... Спачатку я пасьмейваўся з гэтай працэдуры, якую выконвалі і Вінсэнт, і Наталі, і жонка. Але аднойчы мой трохгадовы сын выбег у вітальню першым, усунуў босую нагу ў чаравік і зайшоўся істэрычным крыкам, атрымаўшы ад вялікай мексіканскай асы не дужа небясьпечны, аднак дастаткова балючы ўкус. Цэлы дзень для нашай сям’і быў сапсаваны.

З таго часу я перастаў іранічна ставіцца да штورانішняга рытуалу наўмыснага скрыўленьня абцасаў маімі блізкімі і старанна пачаў выбіваць сваімі туфлямі «марзянку».

111

Раство Хрыстова ў набожнай Мексіцы адзначаецца з пыхай і размахам. У касьцёлах да апоўдня ідзе служэньне і цэлы дзень не сыціхаюць званы, у кожным доме рыхтуюцца сьвяточныя сталы са смажанымі індычкамі, людзі дораць блізкім і знаёмым падарункі, і ў гэты дзень цяжка куды-небудзь датэлефанавацца: нават свой асабісты тэлефон ты не выпускаеш з рук, бо праз кожную хвіліну ён весела сігналізуе, што хтосьці зноў імкнецца выказаць табе самыя шчырыя і добрыя віншаваньні са сьвятам.

...Я клаўся спаць, калі раптам пачуў кананаду. Выбег з дому і застыў, здзіўлены, сярод двара: над горадам квітнелі ўспышкі такога грандыёзнага салюту, які зусім ня часта даводзілася бачыць у жыцьці. Прыгледзеўшыся, я заўважыў, што стралялі ад будынку кіраўніцтва гораду і... з кожнага касьцёлу.

Пасьля, агаломшаны ўбачаным, я сядзеў за келіхам віна і па-дылетантцку разважаў: напэўна, гэта добра, калі людзі гэтак радуюцца Нараджэньню Хрыста, які прыняў пакуты, каб мы сталі лепшымі і які вось ужо дзьве тысячы гадоў зьяўляецца сімвалам нашай веры.

111

На Новы год у краіне друкуецца шмат сьвяточных паштовак з віншаваньнямі і рознымі малюнкамі. І амаль на кожным малюнку прысутнічае... сьнег.

Неяк у магазіне я стаяў і доўга сьмяяўся з паштоўкі, дзе быў намалеваны Санта Клаўс з відочна мексіканскімі рысамі твару. Ён спускаўся са стромай засьнежанай гары на лыжах і ў самбрэра, а на чырвоным пасе боўталася біклажка з надпісам «Тэкіла».

Напэўна, апошні атрыбут прадбачлівы мастак намалываў з намерам, каб мексіканскі Санта Клаўс не акалеў ад холаду падчас сьвяточнага падарожжа.

111

Сьвята Трох Каралёў вельмі жаданае для мексіканскай дзятвы – у гэты дзень Каралі ім «прыносяць» тыя падарункі, якіх дзеці даўно чакалі і прасілі бацькоў перадаць Тром Каралям свае просьбы.

А ўвечары сям’я сядзе за стол і пачынае дзяліць сьвяточны пірог, сьпе-

чаны ў форме авальнага абаранку і ўпрыгожаны рознакаляровымі цукатамі і разынкамі. Застольле робіцца гаманкім і вясёлым, калі пачынаюць наразаць пірог, бо дзесьці ўнутры апетытных кавалкаў схаваны маленькія фігуркі Каралёў. Каму выпадзе пірог з сюрпрызам, усе жаданні, задуманыя ім на гэты год, збудуцца.

Мы асьцярожна парэзалі сьвяточную смакацень так, каб кожнаму выйшла па тры кавалкі. І трэба ж было такому здарыцца, што ў маю талерку завіталі ўсе Тры Каралі.

Цэлы вечар мяне настойліва прасілі пералічыць жаданні, якія загадаў пад Новы Год. Я спрабаваў перамяніць тэму размовы, да непрыстойнасьці доўга адмоўчваўся...

Ня мог жа я сказаць мексіканскай радні, што адным з маіх жаданьняў было, каб усе яны адчапіліся ад мяне са сваёй іспанскай мовай і не перашкаджалі думаць і пісаць па-беларуску.

111

Бывае, я заварваю моцную каву, выходжу ў двор і сядою за круглы жалезны стол, упрыгожаны металёвымі ружамі белага колеру. Кучаравы эўкаліпт хавае мяне ад гарачых і колкіх сонечных промняў, а лёгкія павевы ветру прыносяць пахі ссохлай травы і язміну, што цвіце непадалёк. Я паціху смакую каву і гляджу на горы – доўга і няўцямна гляджу на гэтыя горы, што сябруюць з тысячагоддзямі, на іх маўклівую адзіноту і, незаўважна для самога сябе, упадаю ў нешта кшталту медытацыі. Напэўна, так калісьці на гэтыя горы глядзелі плямёны ацтэкаў і майя.

Астывае кава... З пукатых хрыбоў нясьмела спаўзаюць першыя цені.

111

Гуанахуата сярод іншых цікавых музеяў мае настолькі незвычайны і ўнікальны, што, па праўдзе кажучы, некалькі разоў адмаўляўся яго наведваць, пакуль не сабраўся з духам – гэта музей мумій. Ён такі адзіны ва ўсім сьвеце. У Японіі, напрыклад, муміі бальзамуюць спецыяльнымі хімічнымі растворамі, каб яны змаглі зьберагчыся. Тут жа, у Мексіцы, іх проста выкопваюць з магілаў і кладуць пад шкло.

Неяк японцы для свайго музея ў Токіо вырашылі набыць мексіканскую мумію. Прыляцелі на самалёце, дасталі спецыяльна сканструяваны металічны кантэйнер з рэжымам тэмпературы, вакуумнай камерай і ртутнай гарызантальлю; прыехалі ў музей Гуанахуата, зайшлі ў адведзены пакой, апранулі ледзь не скафандры і камбінезоны, расчынілі кантэйнер і падрыхтаваліся да прыёму незвычайнага экспанату.

Якое ж было здзіўленьне і непаразуменьне на шырокаскулых тварах японцаў, калі прыйшлі два мексіканцы ў гумовых пальчатках і фартухах і, як бярвяно, унеслі ссохлую, жоўтую мумію.

Нямую паўзу, якая міжволі ўзьнікла, мексіканскі вучоны, што ўвайшоў сьледам, перарваў словамі:

— Калі вам не падабаецца гэтая мумія, мы прынясем яшчэ з тузін – выбірайце... А хочаце, выкапаем больш сьвежых.

Уся справа ў тым, што ў Мексіцы ёсьць землі, вельмі багатыя спецыяльным спалучэньнем мінералаў, і гэтая акалічнасьць, плюс высокая тэмпература, даюць незвычайны эфект прыроднага муміфікаваньня нябожчыкаў. Звычайна, для гэтага хапае шасьці гадоў.

Дзіўна, але мексіканцы радуецца магчымасьці прыйсьці ў музей і пабачыць свайго родзіча ў якасьці муміі. Яны лічаць, што чалавечыя правы

тут не парушаныя, дарма, што вучоныя раскапалі магілу і цела блізкага чалавека дасталі з-пад зямлі на белы сьвет.

Ходзіш па музейных сутарэньнях і мурашкі бягуць па сьпіне, калі зьвяртаеш увагу на апошнія, перадсьмяротныя, выразы твараў нябожчыкаў. Амаль на ўсіх прысутнічае адбітак нейкай вялікай пакуты, проста жажлівага страху, у многіх закусаныя жоўтымі зубамі напаўсатлелыя языкі...

Пасьля я наважыўся і спытаў у Вінсэнта, як можна растлумачыць такую зьяву. Ён на хвіліну задумаўся, бліснуўшы шкельцамі акулераў у чорнай рогавай аправе, і паведаміў, што вучоныя тлумачаць жажлівыя выразы на тварах муміяў тым, што з часам ссыхаецца чалавечая скура і сьцягваецца, быццам у грывасе болю, твар нябожчыка. Але ёсьць і іншае меркаваньне: мексіканскі народ, як ніякі іншы, пакутуе на незвычайнаю хваробу каталепсію — чалавек раптам упадае ў глыбокую кому, з яўнымі прыкметамі сьмерці: спыняецца сэрца, выпадае язык, паніжаецца тэмпература цела... Нябожчыка хаваюць, а пасьля, пад зямлёю, ён ажывае... Калі аднойчы раскапалі магілу, дзе была пахаваная цяжарная жанчына, там знайшлі дзьве муміі – жанчыны і малага дзіцяці, якое нарадзілася ў труне.

Я ўспомніў, што ў Еўропе, даўней, у труну да нябожчыка апускалі вяроўку і ставілі над магілай звон – на выпадак, калі чалавек раптам ажыве. Вінсэнт, зазначыўшы, што калі б такое рабілі ў Мексіцы, то на могілках ігралі б цэлыя сімфанічныя аркестры, гучна зарагатаў. Не стрымаўся і я, паддаючыся нейкаму дурному, нярвоваму сьмеху.

Трэба ведаць мексіканцаў: цяпер мне зразумела, чаму на сьвята Халуні (нашы Дзяды) яны робяць з печанага цукру чарапы, устаўляюць у пустыя вачніцы сьвечкі і весела маршыруюць па вуліцах. Самы вялікі чэрап лепяць для мэра гораду, а ён стаіць на трыбуне, пляскае ў далоні і рагоча ад задавальленьня.

...Цэлую ноч мне сьніліся нябожчыкі, якія скрэбліся ў трунах, задыхаліся і ў жахлівым адчаі стагналі, крычалі з-пад зямлі праклёны тым, хто іх закапаў жывымі...

|||

Галоўны архіварыюс горада і штата, паважаны гісторык, неяк за сталом спытаў у мяне:

— Ну, што ты будзеш піць, сын Сталіна і Хрушчова: напітак, апельсінавы сок ці чорную ваду капіталізму «Кока-Колу»?

|||

Нават цяжка ўявіць сабе на адной тэрыторыі, абмежаванай паняткам «горад», дваццаць пяць мільёнаў чалавек, якім кожны дзень трэба піць і есьці, бегчы на працу і з працы, заводзіць, паркаваць і запраўляць аўтамабілі, выкідваць кудысьці сьмецьце, самае элементарнае – дыхаць...

Смог чорнай плямай вісіць у небе, быццам фантастычны асьміног, які захапіў нябачнымі прысмочкамі наваколле і цяпер чакае, калі горад памрэ ад удрушша.

Вуліцы перанапоўненыя транспартам, пакутуюць ад затораў, таму ўезд у мегаполіс строга рэгламентаваны.

Глыбокія тунелі, высокія хмарачосы з люстранога шкла і бетону, паветраныя масты і шматлікія банкі, у драпежным выскале белых калонаў па фасадах будынкаў, паступова выцясьняюць з персьпектыўных раёнаў кварталы трушчобаў — сьж-так змацаванага з картону і поліэтылену часовага жыльля для беспрытульных гараджанаў.

І паўсюль – у будынках, на вуліцах, у парках, у крамах, у метро – людзі, людзі, людзі... Адным бясконцым натоўпам.

Мехіка. Вялікі мурашнік урбанізацыі.

|||

Слова «зязь» пішацца на іспанскай мове, як «pijo político», што даслоўна азначае «палітычны сын».

Я стрымана ўсміхаюся: сапраўды, трэба быць вялікім палітыкам і тонкім дыпламатам, каб размаўляць з пешчай.

|||

У міжгароднія аўтобусы часта заходзяць вулічныя сьпевакі. Адночы мы выязджалі з Ліёну і перад самым адпраўленьнем у салон увайшоў каржакаваты мексіканец. Хаваючы смаленыя пасмы валасоў пад шырокімі палямі белага самбрэра, ускінуў гітару і пачаў сіплаватым голасам сьпяваць штосьці пра прыгожую дзяўчыну з гарачай крывёю і пра свайго худога каня. Я даў сьпеваку дробную манету, бо мне падалася цікавай гэта местачковая балада. Сьпявак удзячна павярнуўся да мяне і, сьмешна ўздываючы густыя бровы, зацягнуў штампаваную песьню пра адчайнага рэвалюцыянера.

І стала так не цікава слухаць, што я пашкадаваў дарэмна страчаны пес.

|||

У хвіліны лёгкай настальгіі я прыдумваю сабе розныя сітуацыі. Напрыклад, каб сабраліся за мяжой расіянін, украінец і беларус, кожны са сваёй нацыянальнай стравой, якая для кожнага тут своеасаблівы сімвал Радзімы.

Расіянін, напэўзна, узяў бы бляшанку чырвонай ікры ды бохан чорнага хлеба.

Украінец – вялікія, памерам з кулак, варэнікі з тварагом ды смятанай.

Ну, а я, як сімвал сваёй Радзімы, прыхапіў бы пляшку швагроўскай самагонкі, кавалак лідскага сала ды пару печаных на вуголлі бульбін.

І, калі б я раскаркаваў «швагроўку», думаю, першым ня вытрымаў бы расіянін і, з уласцівай яму пралетарскай адкрытасьцю, працягнуў бы чарку ў дрыготкай руцэ: «Налі сто грамаў».

А пасья, калі б мы з расіянінам пачалі закусваць, «здаўся» б і украінец: «Слухай, пазыч сала, га? Магу даць варэнікі ў заклад».

|||

Вечарамі на вуліцы Гуанахуата высыпаюць студэнты і на скрыжаваньнях паказваюць прадстаўленьні. Звычайна, да іх далучаюцца мінакі і тады атрымліваецца тэатральнае відовішча.

Калі прымаеш удзел у такім сьпектаклі ў якасьці глядача, заўсёды думаеш, як добра, што ўвечары ўезд у цэнтр горада на аўтамабілі забаронены.

|||

Немагчыма пісаць пра «марыячы» без міжвольнай усмешкі на твары. Калі ў цябе сьвята, ці проста ты сядзіш за ўтульным рэстаранным столікам, вынесеным на вуліцу, а ад шчасьця і радасьці ў цябе, здаецца, хутка лопнуць грудзі; і ўжо ні цеплыня застольнай кампаніі, ні смак добра вытрыманай тэкілы ня ў стане дапамагчы гэтай радасьці пакінуць тваё хмельнае цела, каб выліцца на прысутных, тады ў цябе застаецца толькі адно – паклікаць марыячы.

Яны, як звычайна, стаяць непадалёку ў шырачэзных, расшытых кідкімі ўзорамі самбрэра, у вузкіх цёмных штанах, з нашытымі манетамі заміж лампасаў, у квяцістых кашулях і, вядома, высокіх ботах з кракадзілавай

ці страусавай скуры. Ты падымаеш руку, пстрыкаеш пальцамі, як кастаньетамі, выгукваеш: «Мар-рыячы!!» І ўмомант твой столік абступаюць музыкі. Ускідваюцца гітары і банджо, падстаўляюцца кантрабас і барабан, уздымаюцца трубы і скрыпкі, расьцягваюцца мяхі акардыёнаў. Марыячы граюць і сьпяваюць толькі нацыянальныя песні – гэта сьвятая традыцыя, таму іх прафесія вельмі паважаная ў народзе.

Яны ходзяць па ходніках гораду, сьмешна дзынькаючы панашыванымі на вопратку вісюлькамі, сядзяць у парку, ганарова трымаючы паставы, падвязаўшы тулава каляровымі кашнэ паверх кашуляў. Калі пажадаеш і заплочіш зусім невялікія грошы, яны будуць граць табе там, дзе ты іх сустрэў. Гуанахуата і, увогуле, Мексіка, зусім не ўяўляецца бяз гэтых самабытных музыкаў, бяз іх заўсёднай прысутнасьці і весялосьці.

Ты можаш сьпяваць разам з імі, можаш скакаць — адзін, ці, запрасіўшы якую-небудзь пекную метыску, круціць яе ў віхуры танцу між столікаў рэстарану – гэта нармальна, і на цябе будуць глядзець як на чалавека, які паважае незалежнасьць Мексікі.

Некалькі разоў з удзячнасьці і п’янаватай радасьці, я парываўся выхапіць у марыячы акардэон і ўрэзаць беларускую польку, але для гэтага ўчынку мне заўсёды не хапала чаркі тэкілы.

111

Цяжка прывыкнуць, што, каб згатаваць шашлык, трэба спаліць на вугольле эўкаліпт. Эфірныя пахі высакароднага дрэва перадаюцца мясу, і яно, на мой густ, атрымліваецца незвычайнага смаку: быццам хтосьці загадзя вымачыў мяса ў парфумнай вадзе; альбо якая-небудзь сьвецкая сеньёра патрымала шампур у доўгіх дагледжаных пальцах і перадала яму водар «Кліма» ці «Сальвадора Далі».

Толькі, напэўна, калі б я паліў на вугольле хвойку, тое ж самае падумалі б і мексіканцы.

111

Ну вось і дачакаліся: прачнуўся мой добры «знаёмы» – вулкан Папакатэпетл. Мексіканцы называюць яго коратка: «Роро». Неяк я наведаў гэтага свавольніка і правёў цэлы дзень на аграмадным скалістым падножжы. Мне падабалася доўга ўглядацца ў дымок, які безупынна віўся над кратэрам і апускаўся мне на плечы ледзь заўважным шэрым попелам, а пасля я падаў на сухі і калючы мох, што ўкрываў сьляды апошняга вывяржэньня стогадовай даўніны, прыскаўся ўсім целам да вулкана і слухаў яго трывожную дрымоту.

Ля падножжа вулкану зьбегліся ў некалькі купак хаты з дробнай гаспадаркай небагатых ранчэра. У адной такой вёсцы, дзе пралягала больш-менш прыстойная дарога да Папакатэпетла, я спыніўся, каб купіць фруктаў і пітной вады. Там я даведаўся, што мясцовыя жыхары называюць вулкан пяшчотна і з павагай – «Don Gozo». Што па-беларуску азначае «Паніч Рыгорка».

Цяпер панскі сыноч прачнуўся. І, дзякаваць Богу, у добрым настроі. Ён стрымана кашлянуў, выпускаючы клубы попелу, пары і газу, падняў распаленую магму да самых краёў згаладнелага жэрла, але не пераліў яе, а толькі растапіў вялікай тэмпературай сваю сьнегавую шапку. Ручаі талай вады пацяклі па яго схілах, быццам змываючы апошнія прыкметы даўняга сну.

Вулканолагаў вельмі ўсхвалявала нечаканае абуджэньне, бо Папакатэпетл – самы буйны вулкан з тых нямногіх, якія стаяць на стыку вялікіх

пластоў зямной кары. І калі аднойчы здарыцца вялікае вывяржэнне, якое абавязкова суправаджаецца моцнымі выбухамі і землятрусамі, зямная кара можа даць глыбокую трэсчыну і частка неўтаймоўнай энергіі планеты абрынецца на паверхню праз жэрла Папакатэпетла. Тады бліжэйшыя гарады — сталіцу штата, Пуэбла, і дваццаціпяцімільённы мегаполіс Мехіка не ўратуюць ніякія навуковыя дасягненні чалавецтва...

Пакуль жа вулкан дражніцца, свавольна плюецца дробнымі і гарачымі камянюкамі, вагой да дзесяці кілаграмаў, у бліжэйшае навакольле.

Жыхароў тых вёсак, дзе я даведаўся мясцовае імя вулкана, у тэрміновым парадку адсялілі ў больш бяспечнае месца.

А «Паніч Рыгорка», забяўляючыся, ломіць дрэвы, завальвае попелам вуліцы і агароды, рушыць няхітрае людское жыллё і, па ўсім відаць, яшчэ доўга не зьбіраецца засынаць.

111

Прыемна выйсці ўвечары на ўзбярэжжа акіяну. Ззаду застаецца сцішаны камердынер, змяінае цела неонава-крыклівай назвы атэлю, зыркя агні ліхтароў і ідзеш да прыбою. Яго перарывісты шум, быццам гукавы маяк у цемры блізкай начы, вабіць цябе і кліча. Ты сядзеш на яшчэ цеплаваты пасыля дзённай сьпякоты пляжны пясок, нецярпліва зрываеш сандалі і з задавальненнем выцягваеш босыя ногі.

Поўня адразу сьцэле дываном да цябе сваю залаціста-бясконцую сьцежку, і акіян прахалодным дотыкам хвалі, запрашае ў непрадказальнае падарожжа па тваіх думках.

Праз некалькі хвілінаў, загіпнатызаваны Прыбоем, Поўняй і Вялікай Адзінотай, якія прынялі цябе ў сваю кампанію, ты цалкам аддаешся рамантычным мроям, спадзяваньням, альбо ўспамінаеш мінулае, якое гэтак часта вяртаецца да цябе саркастычна-шчымлівай усмешкай.

111

Калі прыходзіць зіма, цёплую Мексіку наведваюць чароды птушак з Канады і натоўпы пенсіянераў. Найчасцей прыязджаюць заможныя амерыканцы. Гэтыя людзі, даўно ня першай маладосьці, сумленна адпрацавалі неабходны дзеля забяспечанай старасці тэрмін і цяпер асьцярожна гайдаюць на зеленаватых хвалях акіяна жыцьцёвую стому сваіх маршчыністых целаў, альбо падсьлепавата прыглядаюцца да пірамід і іншых гістарычных помнікаў, спрабуюць спасьцігнуць культуру майя.

А ў небе безупыннымі чародамі ляцяць белыя пералётныя птушкі. Мексіканцы называюць іх: «Канадскія прадвесьнікі зімы».

111

На вуліцах Гуанахуата часта можна ўбачыць васьлікаў. Ранчэра на іх прывозяць дровы для тых рэстаранаў, дзе ў меню маюцца экзатычныя стравы, прыгатаваныя на агні.

Восьлікі спускаюцца з гор пасыля апоўдня. З акуратна складзенымі вязкамі на сваіх пузаценькіх баках, яны ідуць ланцужком па штодзённай і звычайнай дарозе. На першым васьліку едзе гаспадар-ранчэра і ціха пасьвіствае, каб падбадзьрыць свой маленькі караван. Гуанахуата – горад даўніх каланіяльных традыцыяў, і яго вуліцы ня маюць ні аднаго сьвятлафору. Але раптам, быццам па камандзе, спыняюцца драпежна-рыклівыя джыпы і зіхоткія лімузіны: з каралеўскім велікадушшам яны саступаюць дарогу нагружаным жывёлам. Ранчэра з удзячнасьцю прыпадае зашмальцаванае самбрэра і ўскідае калматыя бровы.

Людзі ў машынах ківаюць галовамі і ўсьміхаюцца.

111

У двары буйнымі кветкамі расьцьвіла магнолія. Магчыма, ад сваіх незвычайных памераў і ад нечаканай формы ліста, кветкі падаюцца штучнымі. Калі глядзіш здалёк, можна падумаць, што хтосьці спецыяльна зрабіў іх з тонкіх белых аркушаў паперы, начапіў на дрэва, і цяпер бутафорскія кветкі ціха гайдае вецер, а калі падыходзіш бліжэй, цяжка ўтрымацца, каб не набраць у грудзі як мага болей насычанага саладжавым водарам паветра.

Надвячоркам бель магноліёвай квецені кідаецца ў вочы, быццам успышкі вялікага салюту.

111

У цэнтры гораду ёсць Плошча Крывых Ліхтароў. Там сапраўды стаяць даўнія крывыя ліхтары: яны бяз шкла і лямпачак, бо напаўняюцца, як і калісьці, газай.

Запальваюцца ліхтары ў час фестывальных вечароў «Серванціна», і на плошчы, пад зорным небам можна паглядзець які-небудзь сьпектакль.

У такія вечары мне падаецца, што ліхтары пакрывіліся ад стагоддзяў, якія нябачным цяжарам наваліліся на іх слабыя плечы.

111

У канцы сьнежня раптам на некалькі дзён панізілася тэмпература і аднойчы пайшоў дробны дождж.

«Гэта сьнег, які не паспявае даляцець да зямлі. Ён растае ў паветры», — кажа Наталі і хуае ногі пледам, трымаючы каля самага твару кубак з пахкай гарбатай. Вінсэнт абставіў свой ложак ацяпляльнікамі, завязаў на шыю тоўсты шалік і з няшчасным выглядам пакрыўджанага вялікага дзіцяці, залез пад коўдру.

Я ж, ускочыў у аўтамабіль, апусьціў шкло ў дзьверцах і дапазна езьдзіў па горадзе, слухаў ціхія сьпевы дажджу, разглядаў вольнае падзенне яго бліскучых кропляў. Мне здавалася, што я пачаў зусім па-іншаму адчуваць кожны подых ацяжэлага, вільготнага паветра, дыхаў на поўныя грудзі і ня мог надыхацца.

Увечары, кашляючы над шклянкай духмянага глінтвейну, я падумаў, што, магчыма, менавіта так і пачынаецца настальгія.

Мексіка, Гуанахуата, 2002.

